

16.11.2022

Eduskunta
sivistysvaliokunta

Asia: VNS 10/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Suomen digitaalinen kompassi

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunto koskien Valtioneuvoston selontekoa Suomen digitaalseksi kompassiksi

OAJ kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi koskien Valtioneuvoston selontekoa Suomen digitaalseksi kompassiksi.

OAJ pitää digikompassin esittämää visiota houkuttelevasta, kilpailukykyisestä, kestävästä ja hyvinvoivasta digitaalisesti kyvykkästä Suomesta kannatettavana. Näkemyksemme mukaan digitalisaatio avaa lukemattomia mahdollisuuksia, mutta sisältää myös monia ratkaistavia haasteita yhteiskunnan toiminnan kehittämisessä.

Suomesta tavoitellaan tässäkin edelläkävijää, mikä on kannatettava ja samalla kunnianhimoinen tavoite.

Samoin haluamme esille tuoduista arvoista korostaa ihmislähtöisyyttä, luottamusta, turvallisuutta ja osallisuutta. On erittäin tärkeää, että uusien teknologioiden ja toimintamallien käyttöönotossa julkisissa palveluissa, varmistetaan henkilöstön ja organisaatioiden mahdollisuus valita parhaiten soveltuvia teknologioita. Valitettavasti toimimattomista ratkaisuista on lukuisia esimerkkejä.

Digitalisaation edetessä on jatkuvasti tarve myös eettisjuridiselle pohdinnalle digitaalisten palveluiden rajoitteista. Muun muassa kasvatus-, koulutus- ja tutkimusalailla tätä keskustelua on käytävä oppimisanalytiikan käyttöön liittyen.

Esitämme, että sivistysvaliokunta korostaa lausunnossaan seuraavaa kolmea asiaa:

- On ensiarvoisen tärkeää, että digitaalisen kompassin arvoperustaisuudessa lähtökohtana digitalisaatioon korostuu ihmislähtöisyys. Suunnittelun keskiössä on oltava ihminen, ei teknologia.
- Kasvatus- ja koulutuspalveluissa periaatetta ajasta ja paikasta riippumattomuudesta ei tule edistää opetuksen laadun tai oppijoiden kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kustannuksella.
- Arvioinnin tai opiskelijavalinnan kaltainen, oppijan oikeusturvan kannalta keskeinen päätöksenteko, on säilytettävä jatkossakin ammattilaisten tekemänä, eikä niitä tule automatisoida esim. tekoälylle.

16.11.2022

Suomen digiosaamista on kehitettävä kokonaisuutena

Digitaalinen kompassi korostaa aivan oikein digiosaamisen merkitystä Suomen mahdollisuuksille hyödyntää digitalisaatiota. Sen antama kuva digiosaamisesta maassamme on kuitenkin osin ylioptimistinen.

Suomalaisten keskimääräisesti hyvään digiosaamiseen vaikuttaa koko yhteiskuntamme korkea digitalisaation taso. Tästä syystä suomalaiset ovat keskimäärin digiosaavia. Tämä ei kuitenkaan riitä Suomen kaltaisessa maassa, etenkin kun tavoitellaan asemaa digitalisaation edelläkävijänä.

Jotta digitaalisen kompassin tavoitteet voivat toteutua, on suomalaisten digiosaamiseen kiinnitettävä huomattavasti nykyistä vahvempaa huomiota. Suomi tarvitsee sekä digitalisaatioon liittyvää huippuosaamista (mm. ICT-ammattilaisia, alan TKI-panostuksia ja tutkijoita) kuten myös koko kansan vahvaa digitaalista sivistystä ja osaamista. Tämän koko kansan digitaalisen yleissivistyksen merkitys on vain korostunut, koska osaaminen on yhä välttämättömämpää jokaisen kansalaisen pärjäämiseksi työelämässä, opiskeluissa tai edes arkipäiväisissä yhteiskunnan digitalisoituvissa palveluissa.

Vain vahvalla perusosaamisella voidaan luoda edellytykset erikoistuvalla ICT-alan osaamiselle, hakeutumiselle tämän alan koulutuksiin jne. Samoin on aikuisten jatkuvalla oppimisella ehkäistävä aikuisten digitaalista osattomuutta yhteiskunnan palveluista.

Esitämme, että sivistysvaliokunta vaatii lausunnossaan laadittavaksi kansallisen oppimisen digitalisaation strategiaa (varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle).

Jotta jokaisen kansalaisen digitaalinen sivistys ja perustaidot (ml. datatalous, tieto- ja kyberturvallisuus, medialukutaito, kyky vastustaa informaatiovaikuttamista yms.) voidaan turvata, on digiosaamista kehitettävä Suomessa huomattavasti nykyistä systemaattisemmin ja suunnitellummin. Tämä edellyttäisi selkeämpää ohjausta ja laadittavaksi kansallista oppimisen digitalisaation strategiaa (varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle).

Strategian laadinnassa voitaisiin hyödyntää parhaillaan opetusministeriössä valmisteltavaa oppimisen digivisiota, ja strategian keskeisinä osina olisivat:

- **kuvaukset digioppimisen jatkumosta ja sitovat oppijoiden digiosaamisen tasojen kuvaukset eri koulutusasteille, varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle sekä toimenpiteet tämän digiosaamisen arviointiin**
- **toimenpiteet opettajien digipedagogisen osaamisen ja koko henkilöstön digiosaamisen kehittämiseen**

16.11.2022

- vähimmäisvaatimukset digitaalisten oppimisympäristöjen saavutettavuudelle opetuksessa varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle
- tukitoimenpiteet opetuksen ja koulutuksen järjestäjien hankintaosaamiselle (mm. kansallisesti tuotettuja sopimusmallipohjia ja selkeitä ohjeita, verkostoyhteistyö)
- selkeät reunaehdot ja laatuvaatimukset etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen (perusopetus) ja etäopetukseen (toinen aste).

Osaajien saaminen Suomeen

Digitaalinen kompassi asettaa tavoitteeksi myös kansainvälisten osaajien houkuttelemisen Suomeen. Vaikka kompassissa tarkastelunäkökulmana on ICT-alan osaajat, on samaa osaajapulaa muillakin aloilla. Suomessa on suuri tarve kokonaisuutena kehittää maahanmuuttajien koulutuspalveluita eri perusteilla maahan saapuville ja heidän lapsilleen. **Kokonaisuutena jokaiselle maahanmuuttajalle on taattava yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja kehittyä oman osaamistarpeensa sekä edellytystensä mukaisesti.** Tämä on myös vetovoimakysymys osaajien osalta.

TKI-toiminnan ohella panostusta perustutkimukseen

Digitaalinen kompassi nostaa esille niin tutkimuksen kuin TKI-investointienkin merkityksen Suomen kyvykkyydessä olla edelläkävijöitä digitalisaation hyödyntämisessä. OAJ yhtyy tähän näkemykseen, mutta tämän toteutuminen edellyttää konkreettisia toimia jo sitoudutun TKI-rahoituksen tason saavuttamiseksi. Tämä ei kuitenkaan riitä, ellei samanaikaisesti huolehdita myös perustutkimuksen resursoinnista.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö